

MÜSLÜMAN EBELER

Modern Dönem Öncesi Orta Doğu'da
Doğum Yaptırma Zanaatı

Avner Gil'adi

AVNER GIL'ADI

Avner Gil'adi, Haifa Üniversitesi Orta Doğu Tarihi Bölümü'nde fahri profesördür. Modernite öncesi İslam toplumunda çocukluk ve eğitim tarihi, aile tarihi, kadınlar ve cinsiyet tarihi alanlarında çalışmaları mevcuttur. Eserleri arasında; *Children of Islam: Concepts of Childhood In Medieval Muslim Society* (Macmillan, 1992), *Infants, Parents and Wet Nurses: Medieval Islamic Views on Breastfeeding and Their Social Implications* (Brill, 1999), *Muslim Midwives: The Craft Of Birthing in the Premodern Middle East* (Cambridge, 2015) ve *La Famille en Islam D'apres les Sources Arabes* (Les Indes Savants, 2013; Mohammed Hocine Benkheira, Catherine Mayeur-Jaouen ve Jacqueline Sublet ile) yer almaktadır.

SALİM KORKMAZ

1984'te Adana'da dünyaya gelen Salim Korkmaz ilk ve orta öğreniminin ardından Hacettepe Üniversitesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümünde lisans öğrenimini tamamlamıştır. Türkiye Hentbol Federasyonunda iki yıl süren tercümanlık ve uluslararası ilişkiler koordinatörlüğü tecrübesinin ardından, yine Hacettepe Üniversitesinde İngilizce Mütercim Tercümanlık Yüksek Lisans Programında lisans üstü eğitimine devam etmiş; eşzamanlı olarak Kapadokya Meslek Yüksek Okulu'nda uygulamalı çevirmenlik programında öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır. 2013-2023 yılları arasında İstanbul merkezli bir uluslararası kuruluşta tercümanlık, uluslararası ilişkiler koordinatörlüğü genel koordinatörlük görevlerinde bulunarak çok sayıda uluslararası zirve, konferans, çalıştay gibi etkinliklerde konuşmacı, moderatör ve organizatör olarak aktif rol almıştır. Halihazırda özel bir üniversitenin uluslararası ilişkiler daire başkanlığı görevini üstlenmekte olan Salim Korkmaz, 2010 yılından bu yana, başta din sosyolojisi, İslam tarihi ve yönetim bilimleri olmak üzere çeşitli alanlarda çok sayıda kitap ve süreli yayının tercümesini yapmıştır.

MÜSLÜMAN EBELER

Bu kitap, Orta Çağ'dan erken modern İslam tarihine kadar olan süreçte ebelerin rolünü çeşitli Klasik Çağ ve Orta Çağ Arap kaynaklarının dikkatli bir okuması üzerinden yeniden inşa eder. Yazar, ebelerin modern dönem öncesinde İslam'daki sosyal statülerini, erkeğin ataerkil toplumdaki otoritesi ile kadının aile içerisindeki doğurganlık gücü arasındaki denge kurmada kullanılabilecek ayrıcalıklı bir konum olarak görür. Bu çalışma ayrıca erken İslam döneminden Osmanlı dönemine kadar bilimsel tıp (erkek) ile yaygın tıbbi-dinî uygulamalar (kadın) arasındaki gerilimleri inceleyerek ve on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında geleneksel ebelik ile Batılı obstetrik arasındaki çatışmayı ele alarak Orta Doğu'da ebeliği daha geniş bir tarihsel açıdan irdeler.

Avner Gil'adi, İsrail'de bulunan Haifa Üniversitesinde İslam Tarihi Profesörüdür.

İnsanları bölen şeylere dair yeterince şey biliniyor,
yeterince şey de yazıldı; benim amacım ise insanların
ortak şeylerini araştırmak.”

– Theodor Zeldin, An Intimate History of Humanity
(Londra: Sinclair-Stevenson, 1995), 16

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	15
GİRİŞ	19
BÖLÜM 1	
DOĞUMA VE ANNELİĞE DAİR	
İSLAMİ GÖRÜŞLER	41
Dişilik, Eşlik, Annelik.....	48
“Cennet Annelerin Ayakları Altındadır” (İnde Ricleyhe el-Cenne): Annelik Kültü	66
BÖLÜM 2	
BİR ZANAAT OLARAK EBELİK	91
Terminoloji.....	91
Profesyoneller ve Gönüllüler	94
BÖLÜM 3	
EBENİN İKİNCİL KONUMU: ERKEK HEKİMLERE	
KARŞI KADIN EBELER	107
BÖLÜM 4	
EBENİN GÖRÜNMEZLİĞİ	133
Biyografi - Evliyanâme Metinlerinde Ebeler	133
Günlük Yaşamda Ebeler	154

BÖLÜM 5

İMTİYAZLI EBELER	165
İffet Kurallarını Çiğnemek.....	165
Mahkemede Ebelerin Şahit Olarak Hukuki Konumu	171
Mahkemelerde İnfirâd	174
Ebe Tutulması ve Hizmetleri için Ödeme Yapılması	
Yükümlülüğü	192
Evlilik Yasakları.....	194

BÖLÜM 6

DOĞUM MEKÂNI İÇERİSİNDEKİ VE DIŞARISINDA	
RİTÜEL, BÜYÜ VE EBENİN ROLLERİ	197
Büyü Tekniklerinin Kullanılması	199
Törenselle Kutlamalar	206
Kadın Sünneti	208
Kızlık Bozma Merasimleri	210
Doğurganlık Sorunları.....	211
“Uyuyan Cenin”in Uyandırılması (Râkid)	212
Gebelik Önleyiciler ve Kürtaajlar.....	213
SONSÖZ	217
Orta Doğu’da Geleneksel Ebelikten Modern Ebeliğe.....	217
KAPANIŞ NOTLARI	225
KAYNAKÇA	233

ÖNSÖZ

Avner Giladi'nin Albaraka Yayınları bünyesinde Türkçeye kazandırılan ikinci kitabı olan *Müslüman Ebeler*, 2024 yılında yayımlanan *İslam'da Çocukluğun Tarihi* adlı eserinin devamı olmasa da tamamlayıcısı niteliğinde. Her iki eser de Orta Çağ İslam literatüründe ve sonrasında yazarın tespit ettiği bir boşluğa cevaben yapılmış kapsamlı bir akademik çalışmanın ürünü. Nitekim iki eserin kaynakçaları arasında da kayda değer ölçüde örtüşme mevcut. Klasik İslami kaynaklarda çocuklara ve çocukluğa dair bolca malzeme bulunmasına karşın bunların akademik disiplin içerisinde derlenmiş olduğunu fark eden Giladi, bu eksikliği gidermek üzere çıktığı yolda çalışmalarının kapsamını genişleterek ebelik müessesesine ve bunun İslami gelenek içerisindeki yerine odaklanıyor. Araştırmaları sırasında sütannelik müessesesi hakkında (hadis külliyatı da dahil olmak üzere) kayda değer hacimde bir literatürle karşılaşmasına karşın ebeliğe dair atıfların çok daha seyrek ve dar kapsamlı olmasından hareketle bu alana yoğunlaşmaya karar veriyor. Nitekim incelediği kaynaklarda ebelerin birkaç istisna dışında büyük ölçüde göz ardı edilmiş olmasına atıfla bu eserin bir bölümünü doğrudan “ebelerin görünmezliği” konusuna ayırıyor.

Ebelerin ve ebelik müessesesinin hükümdarlar ve halk nezdindeki karşılığı ve itibarı, ebeliğin bir meslek olarak kabulü, hamileliğin ve doğumun mucizevi yönüyle bağlantılı olarak ebeler etrafında oluşan gizem ve buna binaen ebeliğe isnat edilen metafizik boyutlar gibi konuları ele alan eser, aynı zamanda Orta Çağ İslam toplumlarındaki cinsiyet rollerine dair tespitlerde de bulunuyor; ebelerin toplumsal alanda mahremiyet çizgilerini belirleyecek ve bu çizgileri muhafaza edebilecek ölçüde güçlü bir konumda olduklarını vurguluyor. Bu itibarla ebelik bu eser bağlamında daha genel ve geniş ölçekli bir toplumsal analizin tetikleyicisi olarak işlev görüyor.

Yazarın klasik İslam eserlerine dayandırdığı analizlerinde çoğunlukla doğrudan Arapça metinlerden yararlandığını eser boyunca gerek dipnotlardan gerekse metin içinde verdiği alıntılardan anlıyoruz. Eserin genelinde sık sık Arapça ifadelerin Latin alfabesine dönüştürülmüş özgün hâllerine yer verilmiş olması okuyucuyu zorlasa da yazarın bu yolu tercih ederken potansiyel araştırmacıların, özellikle de Arap alfabesine hâkim olmayan araştırmacıların işlerini kolaylaştırma amacını güttüğü kanaatindeyiz. Zira aynı yazarın *İslam'da Çocukluğun Tarihi* eserinde de Arapça metinlerin çevrilmeksizin doğrudan Latin harfleriyle ana metnin içerisine serpiştirildiğini görüyoruz.

Metin içerisinde okuyucuların yoğun olarak karşılaşacakları bu Arapça alıntıların eserin Türkçe çevirisine nasıl yansıtıldığına dair de bir açıklama yapmakta fayda olduğu kanaatindeyiz. Bu alıntılar, ardına geldikleri ifadeye kaynak teşkil eden ifadelerin özgün hâlleri olabildiği gibi yazarın anlatmak istediği konuya dair ek açıklamalar ya da söz konusu içeriği destekleyici unsurlar ve atıflar içeren metinler de olabilmektedir. Birinci durumda, bu Arapça metinler oldukları gibi bırakılmış ve tekrara düşmemek amacıyla metnin tam çevirisi verilmemiş; ikinci durumda ise Arapça metnin hemen yanında Türkçesi de